

Program przeciw Korupcji

Celem Programu jest budowanie zaufania społecznego do instytucji publicznych, kształtowanie świadomości społecznej i uwrażliwianie opinii publicznej na różne formy i aspekty korupcji w życiu społecznym. Swoje zadania realizujemy poprzez inicjowanie i wspieranie ruchu obywatelskiego na rzecz zwiększenia przejrzystości życia publicznego, prowadzenie akcji informacyjnych i edukacyjnych mających na celu zmianę nastawienia obywateli do zjawiska korupcji w życiu codziennym, a także proponowanie zmian legislacyjnych zapewniających większą partycypację społeczną w podejmowaniu decyzji, gwarantujących zachowanie przejrzystości procesów decyzyjnych oraz zabezpieczających przed praktykami korupcyjnymi.

Program jest wspólnym przedsięwzięciem Fundacji im. Stefana Batorego i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, realizowanym w latach 2000-2001 głównie dzięki dotacji otrzymanej z Fundacji Forda.

Monitorowanie poczynań władz i przejrzystość w życiu publicznym

Antykorupcyjna Koalicja Organizacji Pozarządowych

Wspólnie z polskim oddziałem Transparency International, Fundacją Komunikacji Społecznej i Helsińską Fundacją Praw Człowieka rozpoczęliśmy czteroletni projekt monitorowania obietnic wyborczych. Wiosną 2001 roku organizacje te utworzyły Antykorupcyjną Koalicję Organizacji Pozarządowych, która 27 maja przeprowadziła jednodniową akcję zbierania podpisów pod apelem skierowanym do klasy politycznej, w sprawie walki z korupcją. Z pomocą ok. 150 organizacji pozarządowych i osób indywidualnych zebraliśmy ponad 43 tysiące podpisów, które następnie przekazane zostały Marszałkowi Sejmu RP. Przed wyborami parlamentarnymi (wrzesień 2001) zebraliśmy od większości ogólnopolskich komitetów wyborczych propozycje dotyczące sposobów przeciwdziałania korupcji, które poszczególne ugrupowania zawarły w swoich programach wyborczych. Zostały one przez nas wydane w formie broszury *Obietnice Wyborcze – Kampania 2001*, którą jeszcze przed wyborami rozesłaliśmy do organizacji pozarządowych i komitetów wyborczych, a po wyborach również do nowowybranych posłów i senatorów. Na organizowanej co roku konferencji koalicja informować będzie opinię publiczną o wywiązywaniu się partii z obietnic wyborczych.

Lokalne grupy obywatelskie

Wspierane przez nas grupy obywatelskie zajmują się monitorowaniem poczynań władz i działaniami na rzecz większej przejrzystości w życiu publicznym na poziomie lokalnym. Do kwietnia 2001 roku w ramach cyklu szkoleń opracowanych przez dr Cezarego Trutkowskiego z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego przeszkoliliśmy 12 liderów grup obywatelskich. Szkolenia dotyczyły zasad tworzenia grup i kierowania nimi, negocjacji, rozwiązywania konfliktów oraz prawnych i społecznych konsekwencji zjawisk korupcyjnych. W grudniu zaprosiliśmy do współpracy kolejne 21 osób, które tworzyć będą nowe grupy lokalne.

Poszczególne grupy obywatelskie podejmują takie działania jak tworzenie punktów doradztwa dla obywateli, którzy mają trudności z załatwianiem spraw w urzędach, sprawdzanie dostępności informacji publicznej w lokalnych urzędach, organizacja warsztatów na temat przejrzystości działań władz i przeciwdziałania korupcji, prowadzenie akcji informacyjnych, czy współpraca z lokalnymi mediami.

Aby ułatwić grupom działalność, opracowaliśmy model *Przezroczystej Gminy* pokazujący, jak powinna funkcjonować samorządowa społeczność lokalna, która chce działać zgodnie z zasadami przejrzystości życia publicznego. Działania grup lokalnych w 2001 roku zostały dofinansowane przez Ambasadę Brytyjską. Na realizację projektu Program otrzymał również dotację z Ambasady Amerykańskiej.

Pomoc prawna

Staramy się, w miarę naszych możliwości, pomagać osobom, które zwracają się do nas w indywidualnych sprawach dotyczących korupcji. Informujemy co można w konkretnej sprawie zrobić, występujemy do instytucji nadzorczych i kontrolnych z prośbą o zbadanie sprawy. W roku 2001 zajmowaliśmy się ponad 90 takimi przypadkami. Spora część z nich dotyczyła nieprawidłowości w działaniu władz samorządowych, zwłaszcza sytuacji konfliktu interesów, nagminnego łamania przez urzędników artykułu 18 *Ustawy o pracownikach samorządowych*, do którego dochodzi, gdy urzędnik samorządowy, obok pracy w urzędzie, prowadzi prywatną działalność gospodarczą lub usługową w obszarze objętym zakresem jego obowiązków służbowych. Kilkakrotnie interweniowaliśmy w konkretnych przypadkach, mamy jednak świadomość, że konieczne są rozwiązania kompleksowe, łącznie ze zmianą Ustawy. Dlatego wystąpiliśmy do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z apelem o pilne zajęcie się tym problemem.

Edukacja obywatelska

Edukacja w szkole

Wspólnie z Centrum Edukacji Obywatelskiej przygotowaliśmy 6 scenariuszy lekcji do gimnazjów i liceów, z których młodzież dowiaduje się m.in. na czym polega odpowiedzialne rządzenie krajem, jakie znaczenie w życiu publicznym ma zasada przejrzystości, jakie zagrożenia niesie korupcja. Centrum przeszkoliło grupę 54 nauczycieli, zapoznając ich z metodami wprowadzenia modułu „anty-korupcyjnego” do programu nauczania. We wrześniu i październiku większość z nich przeprowadziła lekcje w swoich szkołach. Po wprowadzeniu modyfikacji scenariusze zostaną opublikowane i rozesłane do wszystkich szkół średnich.

Edukacja na wyższych uczelniach

Chcąc zachęcić środowiska akademickie do podejmowania problematyki korupcji podczas zajęć ze studentami, zorganizowaliśmy konkurs na najlepsze prace studenckie prezentujące temat korupcji w aspekcie prawnym, społecznym, etycznym bądź ekonomicznym. Nadesłano 16 prac z sześciu uniwersytetów. Kapituła Konkursu (Alina Hussein z Najwyższej Izby Kontroli, dr Joanna Śmigiełska z Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego oraz dr Piotr Girdwoyń z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego) przyznała:

- dwie nagrody (w wysokości 600 zł) w kategorii praca seminaryjna: Marcie Słezak, studentce Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego, za pracę *Opinie studentów o korupcji na wyższych uczelniach w oparciu o badania przeprowadzone na Politechnice Gdańskiej i Uniwersytecie Gdańskim*, napisaną pod kierownictwem prof. dr hab. M. Turka; i Grzegorzowi Słockiemu, studentowi Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego, za pracę *Korupcja w życiu publicznym*, napisaną pod kierownictwem prof. dr hab. Adama Błasica;
- nagrodę (w wysokości 800 zł) w kategorii praca licencjacka Arkadiuszowi Frączakowi, absolwentowi Zawodowego Studium Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego, za pracę *Teoretyczne i praktyczne problemy korupcji w administracji samorządowej*. Promotorem pracy była dr hab. Elżbieta Łojko;
- nagrodę (w wysokości 1000 zł) w kategorii praca magisterska Lidii Mańce, absolwentce Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, za pracę *Korupcja osób publicznych (aspekt kryminalistyczny)*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Hubert Kolecki.

W listopadzie pomogliśmy studentom z Europejskiego Forum Studentów ABGEE-Warszawa w zorganizowaniu cyklu happeningów anty-korupcyjnych na pięciu uczelniach warszawskich.

Konkurs Tylko ryba nie bierze?

Na drugą edycję konkursu na najlepszy materiał dziennikarski dotyczący korupcji nadesłano czterdzieści osiem materiałów z dwudziestu jeden redakcji prasowych i radiowych. Kapituła Konkursu (Klaus Bachmann, Krzysztof Bobiński, Marcin Król, Marek Nowicki, Stanisław Podemski i Piotr Szczepański) postanowiła nie przyznać pierwszej nagrody. Przyznano trzy równorzędne drugie nagrody i trzy wyróżnienia.

Nagrody w wysokości 9000 zł otrzymali:

- Grażyna Starzak z *Dziennika Polskiego* za cykl artykułów *Niewidzialny człowiek*;
- Flip Mecner i Marcin Rybak z *Gazety Dolnośląskiej (Gazeta Wyborcza)* za artykuł *Wójtowe Pole*;
- Dariusz Bartoszewicz z *Gazety Wyborczej* za cykl artykułów *Darowali w łapę, Sen o Arkadii, Komu Przyjazne Miasto*.

Wyróżnienia w wysokości 4000 zł otrzymali:

- Tomasz Wojtata z tygodnika *Życie Pleszewa* za cykl artykułów *Łąpkarski kurek z gazem, Prokurator szybszy od radnego, Czym zawinił przewodniczący, Po umorzeniu, Za słabe dowody*;
- Tomasz Pator i Marcin Steimasiaż z *Gazety Wyborczej* za artykuł *Pan na Funduszu*;
- Hanna Bogoryja-Zakrzewska i Ernest Zozuń ze Studia Reportażu i Dokumentu Programu III Polskiego Radia S.A. za audycję *W roli głównej* artykuł 228.

Ufundowaną przez Fundację Wspomagania Wsi nagrodę (w wysokości 4000 zł) za najlepszy materiał dotyczący korupcji na terenach wiejskich, otrzymał Robert Lisowski z redakcji *Nasze Sprawy - pismo mieszkańców gmin Iwanowice i Michatowice*, za cykl artykułów *Gmina łamie prawo*.

Reportaże interwencyjne – współpraca z dziennikarzami

Program współpracował z Redakcją Reportażu Polskiego Radia przy realizacji cyklu reportaży interwencyjnych o tematyce korupcyjnej. Emisji reportaży towarzyszyła „gorąca linia” telefoniczna i „czat” internetowy.

Problemy etyczne w służbie zdrowia

Przy programie powstała Grupa Robocza zajmująca się problemami etycznymi w publicznej służbie zdrowia. Z jej inicjatywy zorganizowaliśmy w październiku seminarium *Problemy etyczne w służbie zdrowia*. Prowadziła je senator Olga Krzyżanowska, a referaty wygłosili: prof. dr hab. Stanisława Golinowska, prof. dr hab. Zbigniew Szawarski, dr hab. Cezary Włodarczyk i dr Piotr Mierzewski.

Problematyką tą ponownie zajęliśmy się w grudniu, organizując konferencję poświęconą raportom dotyczącym korupcji w służbie zdrowia: *Pacjenci i lekarze wobec korupcji w publicznej służbie zdrowia* (raport z badań zrealizowanych na nasze zlecenie przez CBOS) oraz *Instytucjonalne aspekty nieformalnych płatności w ochronie zdrowia w Polsce* (raport z badań Banku Światowego przeprowadzonych w 2000 roku autorstwa Helen Shahriari, Paolo Belli i Maureen Lewis).

Raporty, ekspertyzy, poradniki, książki

Raporty z badań opinii publicznej

Wspólnie z Instytutem Spraw Publicznych zaprezentowaliśmy raport *Korupcja w życiu codziennym* dr Anny Kubiak z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego. Podstawą raportu było badanie opinii publicznej na temat zjawiska korupcji w Polsce przeprowadzone przez CBOS. Z badań tych wynika, że za najbardziej korupcjogenną dziedzinę życia publicznego Polacy uznają publiczną służbę zdrowia. Problematyce korupcji w służbie zdrowia poświęcone były nasze następne raporty. Jesienią na zlecenie Programu CBOS przeprowadził dwa badania: jedno na 1000 osobowej reprezentatywnej próbie obywateli, w drugim na pytania odpowiadało 203 lekarzy. Zaprezentowany w grudniu raport z badań dr Anny Kubiak, *Pacjenci i lekarze o korupcji w publicznej służbie zdrowia*, wzbudził żywy oddźwięk w mediach, trafiając na pierwsze strony gazet i głównych serwisów informacyjnych radia i telewizji.

Raport *Korupcja w życiu codziennym* był częściowo sfinansowany z dotacji Banku Światowego.

Ekspertyzy

Przygotowaliśmy następujące ekspertyzy prawne i socjologiczne dotyczące korupcji:

- cztery ekspertyzy dotyczące projektu *Ustawy o ograniczeniu działalności gospodarczej osób pełniących funkcje publiczne*, zaprezentowane następnie na konferencji *Konflikt interesów – propozycja rozwiązań ustawowych* zorganizowanej wspólnie z Instytutem Spraw Publicznych w marcu 2001 roku (przy wsparciu finansowym Ambasady Brytyjskiej)
- *Analiza wybranych przepisów prawnych sprzyjających funkcjonowaniu korupcji (przegląd prawa gospodarczego, samorządowego i państwowego oraz administracyjnego)* pióra Marii Jasińskiej i Katarzyny Kurpisz.
- *Korupcja i mechanizmy jej zwalczania* autorstwa pracowników policji: Daniela Palacza, Andrzeja Wojtkowskiego i Dariusza Woźnickiego

Dwie ostatnie pozycje zaprezentowane zostały publicznie podczas zorganizowanego przez nas w kwietniu seminarium.

Poradniki

Przygotowaliśmy cykl poradników pod tytułem *Ściągawka z demokracji – obywatelski poradnik antykorupcyjny*, z których dwa pierwsze *Zanim zaczniesz działać* oraz *Skargi i wnioski* zostały już opublikowane. Zamieszczone w nich porady pomóc mają obywatelom w skutecznym załatwianiu spraw w urzędach administracji publicznej. Autor serii, Maciej Wnuk, jest członkiem polskiego oddziału Transparency International, posiada też duże doświadczenie w pracy w administracji samorządowej.

Książki

W związku z wydaniem przez Program Wydawniczy i Wydawnictwo *Sic!* polskiego przekładu książki *Korupcja i rządy* prof. Susan Rose-Ackerman zorganizowaliśmy dwa spotkania dyskusyjne z udziałem autorki: w siedzibie Fundacji – *Czy doświadczenia innych krajów oraz organizacji międzynarodowych w ograniczaniu korupcji mogą być przydatne w Polsce* oraz w redakcji Programu III Polskiego Radia – audycja *Korupcja a demokracja*.

Działania programu finansowane były w 2001 roku ze środków: Fundacji Forda (542 334,59 zł), Ambasady Brytyjskiej (41 357,24 zł), Ambasady Amerykańskiej (22 453,43 zł), Banku Światowego (15 536,80 zł).

Nagrody konkursowe:	42 000 zł
Realizacja projektów:	692 458,99 zł
RAZEM:	734 458,99 zł